
Co to jest otwarta nauka?

(20.01.2010.) - Autor: Opr. Red.

Ukazał się przewodnik po otwartej nauce - poświęcony zmianom, które w ostatniej dekadzie nastąpiły w systemie komunikacji naukowej na świecie. Ich cechą wspólną jest rosnąca otwartość - inaczej dostępność - treści naukowych. Coraz częściej i dobitniej głoszone hasło "otwartej nauki" zakłada przyjęcie zasady otwartości na wszystkich etapach pracy i komunikacji naukowej.

Celem przewodnika jest także dostarczenie inspiracji i przedstawienie najlepszych inicjatyw, które są realizacją postulatów szeroko rozumianej otwartej nauki. Przewodnik otwiera esej Edwina Bendyka, wprowadzający w tematykę otwartości wiedzy i badań naukowych oraz możliwości realizacji postulatu otwartości nauki w Polsce.

Najwięcej uwagi poświęcono głównym założeniom i działaniom ruchu Open Access, którego celem jest "otwarty dostęp": powszechna dostępność artykułów naukowych. Opisywane są również inne procesy wpisujące się w ruch na rzecz otwartej nauki: działania na rzecz otwartości treści edukacyjnych, otwartego dostępu do surowych danych badawczych, otwarty model prowadzenia badań oraz wykorzystanie w sferze nauki nowych form komunikacji sieciowej - tak zwaną Naukę 2.0.

Co to jest otwarta nauka?

Rozwój nowych, cyfrowych mediów umożliwił istotne zmiany w modelach produkcji i dystrybucji wiedzy naukowej. Publikacje naukowe - będące dotychczas podstawą komunikacji naukowej - stały się jednym tylko elementem dynamicznego procesu komunikacji w ramach którego kształtują się i rozwijają nowe "społeczności wiedzy". Dostęp do wiedzy demokratyzuje się i otwiera na niespotykaną dotychczas skalę, jednocześnie wpływając na wydajność oraz innowacyjność pracy naukowej. Świadomy udział w tych przemianach ma kluczowe znaczenie dla rozwoju i wzrostu konkurencyjności polskiej nauki.

Dostęp do wyników badań naukowych i publikacji jest kluczowym elementem wyrównywania szans na udział w społeczeństwie wiedzy, w skali zarówno narodowej jak i globalnej. Pierwszym krokiem była publikacja elektronicznych wersji czasopism przez największe wydawnictwa naukowe. Te jednak publikują w modelu subskrypcyjnym, w którym wysokie ceny mogą stanowić barierę dla wielu instytucji i osób. Jednocześnie rośnie skala ruchu Open Access, opartym na zasadzie zapewniania swobodnego dostępu, drogą elektroniczną, do prac naukowych. 90% recenzowanych czasopism naukowych (typu peer-reviewed) zezwala na otwartą archiwizację tekstów przez ich autorów, a co najmniej 3000 czasopism jest w całości wydawanych w modelu Open Access. Ruch ten jest dziś wspierany w Europie przez European Research Council, ekspertów Komisji Europejskiej oraz OECD.

Równocześnie rozwija się ruch na rzecz Otwartej Edukacji, który z pomocą internetu zapewnia swobodny dostęp do innych materiałów niż artykuły naukowe. Przykładowo, ponad 100 uczelni wyższych i instytucji naukowych przyłączyło się już do projektu Open Courseware Consortium i w jego ramach udostępniają swobodnie materiały kursowe do zajęć akademickich.

Niestety, idea Otwartego Dostępu jest w Polsce praktycznie nieznana – zarówno w kręgach akademickich, jak i wśród odpowiednich instytucji państwowych, odpowiedzialnych za rozwój nauki i jej finansowanie. Dyskurs publiczny na temat dostępności wiedzy naukowej w sieci jest zdominowany przez kwestie plagiatowania i piractwa – lęk przed nimi uniemożliwia zauważenie zalet modelu opartego na otwartości i dzieleniu się publikacjami naukowymi. Z tego powodu, jak również na skutek niewystarczającej wiedzy prawnej, naukowcy niechętnie udostępniają swoje prace w postaci cyfrowej.

Cele otwartej nauki

Idea otwartej nauki obejmuje różnorodne projekty promujące otwarte modele komunikacji naukowej, w szczególności z pomocą mediów cyfrowych – takie jak Otwarty Dostęp do czasopism naukowych czy Otwarte Zasoby Edukacyjne na poziomie szkolnictwa wyższego. Promocja tych modeli jest niezbędnym warunkiem dla zapewnienia polskiej nauce konkurencyjności oraz potencjału innowacyjnego. Równocześnie zostaje zapewniony dostęp wszystkim członkom społeczeństwa, co zwiększa ich szanse udziału w społeczeństwie wiedzy i wyrównuje szanse edukacyjne osób pozbawionych dostępu do dużych ośrodków naukowych.

Idea Otwartej nauki opiera się na kilku podstawowych założeniach:

demokratyzacja dostępu do wiedzy, traktowanej jako własność wspólna;

powstawanie nowych „społeczności wiedzy” wokół dostępnych treści;

otwartość i przejrzystość oraz rozszerzone miary dokonań naukowych;

dynamiczny proces komunikacji naukowej, traktujący publikację jako proces, a nie produkt.

Idea otwartej nauki może być realizowana poprzez:

tworzenie i rozbudowywanie narzędzi wspomagających otwartość w nauce;

zwiększanie dostępności zasobów naukowych – publikacji, zbieranych danych, materiałów dydaktycznych, itd.;

ujednoczenie systemu dostępu do wiedzy naukowej poprzez integrację i ujednoczanie rozproszonych zbiorów;

promowanie otwartych form dystrybucji wiedzy;

wypracowanie i wprowadzenie rozwiązań systemowych na rzecz otwartej nauki.

Przewodnik został stworzony w ramach projektu “Otwórz książkę”, realizowanego przy wsparciu udzielonym przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię, poprzez dofinansowanie ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego w ramach Funduszu Stypendialnego i Szkoleniowego.

(Źródło: [Otwartanauka.pl](http://www.edunews.pl) - Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska)

